

מהי הפסיכולוגיה עפ"י אריסטו?: ניתוח של הספר "על הנפש" וטקסטים נלווים
What is "Psychology" in Aristotle? An Analysis of "On the Soul" and Related Texts
סמינר לתלמידי תואר ראשון,

סמסטר מלחמה מקוצר (סתיו תשפ"ד)

ד"ר אנדי גרמן (andyr@bgu.ac.il, agerman672@gmail.com)
הרצאה – יום ג' בשעות 15.00-17.00, בנין [], חדר []
שעות קבלה: גמיש. בתיאום מראש עם המרצה

ספרו של אריסטו "על הנפש" הינו הספר הראשון בתולדות הפילוסופיה המוקדש כולו דיון שיטתי ומעמיק בשאלות כמו "מהי נפש בכלל?" "מהי תפיסה חושית?" "מהי חשיבה?". כלומר, מדובר בספר שמניח את היסודות לדיון שאנחנו מכנים היום "פסיכולוגיה" {מהיוונית: "מתן הסבר - LOGOS - על הנפש - PSYCHE} אבל הוא ניגש לסוגיה מכיוונים שונים מאד מאל המאפיינים את הפסיכולוגיה המודרנית ובכך מאפשר לנו לאתגר את הגישות המוכרות שלנו. תוך קריאת "על הנפש" וקטעים מספרים אחרים של אריסטו (אם נספיק!), נבין את תורת הנפש שלו, ונתייחס גם לנקודות ההשקה והשוני בינה לבין תפיסות פסיכולוגיות עכשוויות. ונבין אולי למה הַגֵּל, הפילוסוף הגרמני הגדול, כינה ספר זה "היצירה הגדולה ביותר, בעצם היחידה בעלת ערך פילוסופי, על נושא זה."

What is "Psychology" in Aristotle? An Analysis of "On the Soul" and Related Texts

Aristotle's *On the Soul* is the first text in the history of philosophy wholly dedicated to presenting a systematic and profound treatment of questions like "What is soul?" "What is Perception?" "What is Thinking?" In other words, it is a work of what we today might call "Psychology" {from the Greek for account (*logos*) of the soul (*psyche*)}. Through a reading of *On the Soul* and related texts, we will try to understand Aristotle's *logos* of *psyche*. We will also discuss points of contact and divergence with contemporary psychological theories. Hopefully, we will come to understand why Hegel called *De Anima* "by far the greatest, or even the sole work of speculative interest on this subject."

תנאי סף: סיום בהצלחה של הקורס "המבוא לפילוסופיה יוונית, שני סמסטרים (א + ב)

תלמידים יקרים –

אנחנו בסמסטר חירום מקוצר, ומובן שהקורס לא יתנהל כבימי שגרה. נדאג שיבצעו כל ההתאמות והשינויים הדרושים (גם על בסיס כללי, וגם באופן פרטני) לתלמידים שיזדקקו לכך. ההתאמות ושינויים שהוכנסו למבנה הסמסטר מופיעים להלן באדום. אנא אל תהססו לפנות אלי בכל שאלה, בקשה או קושי.

חובות:

נוכחות חובה ב%80 מההרצאות (11 מתוך 13 מפגשים)
יש חובה חמורה להגיע לכיתה עם הטקסט של אריסטו

*** לחיילי המילואים/מפונים/פצועים שלא יכולים להגיע להרצאות: כל ההרצאות יוקלטו ויהיו זמינים לצפייה באתר הקורס. כמו כן, מרצה הקורס יהיה זמין לקביעת שעות קבלה (גם במקוון וגם בקמפוס) לצורך סיוע בהשלמת פערים. אדאג להיות גמיש בימים ובשעות – פשוט תקבעו איתי ישירות!

עבודת אמצע סמסטר עד 2000 מילה בעברית (לא כולל רשימת מקורות והערות שוליים): 25% מהציון

*** לחיילי המילואים/מפונים/פצועים: מי שלא יוכלו להגיש את עבודת האמצע במועד שייקבע, נא לפנות לסגל ההוראה ויימצא פתרון מתאים. האפשרויות: (1) דחייה במועד ההגשה, (2) הגשת עבודה אמצע חלופית במועד אחר במקרה ועבודות האמצע של יתר התלמידים כבר נבדקו והחוזרו, (3) העברת כל אחוזי הציון לעבודת סוף הקורס.

עבודה מחקרית ("סמינריונית") או עבודה מסכמת רגילה: 75% מהציון

אוניברסיטת בן גוריון – המחלקה לפילוסופיה

* עפ"י השנתון, תלמידי המחלקה לפילוסופיה מחויבים בכתיבת מספר עבודות מחקריות (מה שפעם קראו לו "עבודות סמינריוניות") במהלך התואר (אחת, שתיים, או שלושה בהתאם למסלול הלימודים). בקורס הנוכחי, **תלמידי שנה ג'** יוכלו לבחור אם לכתוב בו עבודה מחקרית כזו או עבודה מסכמת רגילה.
**** שימו לב: רק מי שכתב עבודה מחקרית יקבל אישור על כך לצורך סגירת התואר.** במידה ובחרתם לכתוב בקורס עבודה מהסכמת רגילה, עצם היותכם רשומים לקורס **לא נחשב** כמילוי חובת הסמינריונים בתואר!!
*** תלמידי שנה ב'** הרשומים לקורס, במידה ויהיו כאלה, **אינם רשאים להגיש בו עבודה מחקרית, רק עבודה מסכמת רגילה.**

- א. **עבודה מחקרית ("עבודה סמינריונית")** – עד 4500 מילה בעברית (לא כולל רשימת מקורות והערות שוליים). עבודה מחקרית חייבת להתבסס על לא פחות מ-2 **מקורות** מהספרות המחקרית על אריסטו.
 ב. **עבודה מסכמת רגילה** – עד 3000 מילה בעברית (לא כולל רשימת מקורות והערות שוליים). עבודה מסכמת חייבת להתבסס על לפחות **מקור אחד** מהספרות המחקרית על אריסטו.

חומר קריאה: הקורס יתמקד בשלושה טקסטים אריסטוטליים. עיקר עבודתנו יהיה בניתוח מלא של כל פרקי "על הנפש" (*On The Soul* או *De Anima* בלטינית). נעבוד עם תרגומו האנגלי של Aristotle's Joe Sachs "On the Soul" and "On Memory and Recollection" שעותק ממנו מונח בשמורים בספריית ארן. קיים גם תרגום עברי סביר של הטקסט, שנעשה ע"י מנחם לוז (מהוצאת אפיק) וגם הוא ישמש אותנו. קיימים גם תרגומים סטנדרטיים במהדורת Oxford של כל כתבי אריסטו (The Complete Works of Aristotle), בעריכתו של Jonathan Barnes. בנוסף, נקדיש מספר שיעורים לניתוח האריסטוטלי של חלק מהרגשות, כפי שזה מופיעה בספרו "על הרטוריקה". גם כאן נשתמש בתרגומו של Sachs. היות ועותק מתרגום זה איננו בספריית ארן, אספק לכם עותק סרוק לאתר הקורס.

מדיניות הארכות: הארכת מועדים תאושר רק בגין מילואים, מחלה, מקרה חירום או אירוע חריג אחר כגון מוות במשפחה (חוי"ח). הארכה מצריכה אישור בכתב מהמרצה, כנגד המצאת הוכחות ואישורים מספקים (אישור מילואים, מחלה וכו').

על כל איחור לא מאושר, ירדו שתי (2) נקודות לכל יום איחור. לא תתקבלנה עבודות שהוגשו באיחור בלתי מאושר העולה על שבוע ימים. ***** לגבי משרתי מילואים, מפונים, ופצועים שמתווה הלימודים חל עליהם, מדיניות ההארכות תהיה כמובן שונה, כפי שמפורט בסעיפים לעיל*****

פרשיות לימוד: (ייתכנו שינויים בהודעה מראש):

מס'	הנושא שידון והפרקים מ"על הנפש" שיש לקרוא	ספרות משנה (חובה)
1	2.1 "הנפש הינה, איכשהו, כל הדברים" - כניסה לעמדה האריסטוטלית ע"י השתחררות מהתפיסה המוכרת לנו	
2	9.1 1. ריענון מושגי יסוד בחקר טבע (<i>physis</i>) עפ"י אריסטו: 2. ספר 1 – דעות של הוגים קודמים על מהות הנפש (הביקורת האריסטוטלית)	Aristotle, <i>Physics</i> , trans. Joe Sachs, Book II, Chapters 1-3. <i>De Anima</i> , Book 1
3	16.1 ספר 1 – דעות של הוגים קודמים על מהות הנפש	<i>De Anima</i> , Book 1
4	23.1 ספר 2 - בהגדרת הנפש האריסטוטלית בפרקים 1+2 לאור מושגי ה- <i>dynamis</i> ("היות בכוח") וה- <i>energeia</i> ("היות בפועל")	Aristotle, <i>Metaphysics</i> , Book Θ, Chapters 1-8.
30.1.2024 – שיעור מבוטל עקב יום שבתון בשל בחירות לרשויות המקומיות (שיעור השלמה ייקבע לסוף הסמסטר)		
5	6.2 ספר 2, פרקים 2-7: פעילויות הנפש (התזונה ותחילת דיון בחושים)	
6	13.2 ספר 2, פרקים 7-12 (פעילויות הנפש – החושים ומושיהם) תחילת דיון בספר 3, 1-2 (שאלת אחדות החושים ואחדות האורגניזם שחש)	Aryeh Kosman, "On Perceiving that we Perceive", <i>The Philosophical Review</i> , 84, 4, 499-519

אוניברסיטת בן גוריון – המחלקה לפילוסופיה

Aristotle, <i>Parva Naturalia</i> (פרקים נבחרים בPDF)			
Aristotle, <i>Parva Naturalia</i> (פרקים נבחרים בPDF) Dorothea Frede, "The Cognitive Role of <i>Phantasia</i> in Aristotle"	1. ספר 3, פרקים 1-2 אחדות החושים ושאלת התודעה (consciousness) אצל אריסטו 2. תחילת דיון על כוח הדמיון (<i>phantasia</i>)	20.2	7
Aristotle, <i>On Memory and Recollection</i>	1. המשך דיון על הדמיון 2. על זיכרון והיזכרות אצל אריסטו	27.2	8
Aristotle, <i>Metaphysics</i> , Book XII (<i>Lambda</i>), chapters 1-7 + 9. Aryeh Kosman, "What Does the Maker Mind Make?" pp. 343-358. (PDF) Charles Kahn, "Aristotle on Thinking", pp. 359-380. (PDF)	ספר 3 פרקים 4-6 (שכל, חשיבה, והאלוהות)	5.3	9
	ספר 3 – פרקים 4-6 (שכל וחשיבה והאלוהות)	12.3	10
Eli Diamond, <i>Mortal Intimations of Divine Life</i> , Chapter 5	סוף ספר 3: חשיבה פרקטית ותופעת התנועה אצל בע"ח	19.3	11 שיעור השלמה

עבודה מחקרית תוגש לא יאוחר מהיום הלימודים האחרון של סמסטר ב, 19.7.2024 עד חצות, לתיבה מיועדת לכך באתר הקורס בליווי טופס האישור על הגשת עבודה מחקרית

עבודה מסכמת רגילה תוגש לא יאוחר מה-30.4.2024 בחצות, לתיבה מיועדת לכך באתר הקורס

***** למשרתי המילואים, מפונים ופצועים שיעדרו בתקופת המבחנים ייקבע מועדי הגשה חלופי במקרה הצורך *****

רשימת קריאה רשות

(הפרקים ו/או המאמרים שבטור השמאלי של הטבלה לעיל מהווים את קריאת החובה)

Lear, Jonathan. *Aristotle: The Desire to Understand* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988) (מבוא מעולה וקריא מאד לכל הגותו של אריסטו, כולל פרק ארוך על תורת הנפש שלו)

Nussbaum, Martha and Rorty Amelie. *Essays on Aristotle's De Anima* (Oxford: Clarendon Press, 1992)

(אוסף מאמרים מעניין ביותר על אריסטו שכולל גם מאמרים שמופיעים בקריאת החובה. מכיל ביבליוגרפיה מאירת עיניים)

Diamond, Eli. *Mortal Intimations of Divine Life: The Nature of Soul in Aristotle's De Anima* (Evanston, Ill., 2015).

(ספר חדש שמפרש את כל "על הנפש" כדי להראות את הקשר בין תורת הנפש של אריסטו לתורת האלוהות שלו. כמו הכותר הקודם ברשימה, גם זה מכיל גם ביבליוגרפיה מצוינת)

Burnyeat, Myles F. "Is Aristotelian Philosophy of Mind Still Credible? (A Draft)" in Nussbaum and Rorty, *Essays on Aristotle's De Anima*.

מאמר פולמוסי בו המחבר טוען שמה שצריך לעשות עם תורת הנפש האריסטוטלית בעולם המודרני הוא לזרוק אותה לפח.

Polansky, Ronald. *Aristotle's De Anima*. (Cambridge: Cambridge University Press, 2007)

(פרשנות מקיפה של כל הטקסט)

Rosen, Stanley. "Thought and Touch: A Note on Aristotle's *De Anima*. *Phronesis* 6: 127-137.

(מאמר חריף ומעמיק המתמקד במושג השכל האריסטוטלי)

Shields, Christopher, Ed. *Aristotle's De Anima* (The Clarendon Aristotle Series)(Oxford: Clarendon Press, 2016)

גרסה מדעית חדשה של הטקסט של אריסטו בתרגום לאנגלית עם מבוא שימושי וקריא של העורך.

Thomas Aquinas, *Aristotle's De Anima in the Version of William of Moerbeke and the Commentary of St. Thomas Aquinas*, edited and translated, Kenselm Foster and Silvester Humphries (Eugene, Illinois: Wipf and Stock, 2007)

מכיל תרגום לאנגלית של הגרסה הלטינית של "על הנפש", איתה עבד גדול הפילוסופים במסורת הקתולית, תומאס אקווינס (Aquinas), בצד תרגום אנגלי של פרשנותו של אקווינס לטקסט האריסטוטלי שורה אחר שורה. כפי שניתן לצפות מהוגה זה, מדובר בפרשנות בליגה אחרת. על אף שהוא כמובן בא מנוקדת מבט מאד מסוימת שאינה בהכרח זו של אריסטו, אקווינס היה חד עין, חריף שכל, ומעמיק בצורה יוצאת דופן - ממש "בור סוד שאינו מאבד טיפה". ספר מופת בהיסטוריה של פרשנות פילוסופית.